عصمت انبیاء (علیهم السلام) در قرآن از دیدگاه علامه طباطبایی و فخر رازی

زهرا مهرابی[1]

چکیده

پیامبران به عنوان مبلغان و پیام رسانان الهی دارای ویژگی و خصوصیاتی خاص هستند. یکی از این ویژگی ها،عصمت و مصون بودن از گناه و خطا می باشد که پایه و اساس پذیرش پیامهای الهی است.این ویژگی در ضمن آیات متعددی بیان شده است گرچه با واژه «عصمت» نیامده بلکه با واژه های دیگری مطرح گردیده است. از این رو مفسران قرآن، اعم از شیعه و سنی به تبیین و تفسیر این آیات پرداخته اند و به نحوی از عصمت انبیاء دفاع نموده اند، آنچه در این پایان نامه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است آراء علّامه طباطبایی از مفسران شیعه و فخررازی از مفسران اهل سنت می باشد که در برخی از موارد دارای مشترکاتی و در برخی از موارد اختلافاتی دارند، این اختلاف از نوع تفکر و اندیشه و مبانی اصول مذهب آنان سرچشمه گرفته است. زیرا فخر رازی معتقد به اصول مذهب اشعری است که به طور کلی افعال انسان را به خداوند نسبت می دهد و منکر حسن و قبح عقلی است و نیز عدم رابطه بین افعال انسان و جزای آن می باشد ولی علامه طباطبایی با استفاده از اصول و مبانی عقلی و فلسفی شیعه و استفاده از روایات نورانی اهل بیت عصمت و طهارت به تبیین و تفسیر آیات عصمت پرداخته است. از این رو ،در باب ضرورت، حقیقت و منشاء عصمت بین این دو مفسر اختلافاتی به چشم می خورد و دیدگاه فخر قابل مناقشه است.

در مورد مراتب عصمت در مرتبه تلقی وحی و تبلیغ آن هر دو مفسر قائل به عصمت هستند ولی دلایلی که در بحث ضرورت عصمت اقامه نموده اند اعم از دلایل عقلی وقرانی متفاوت است به عنوان نمونه علامه عصمت در تبلیغ را از طریق تبلیغ جزئی از ارکان هدایت تکوین می باشد، به اثبات رسانده است ولی فخر رازی بر اعتماد مردم و فایده بعثت تکیه کرده است. در قلمرو عصمت وحوزه تشریع در ارتباط با عمل به دین فخر صدور گناهان صغیره به صورت سهوی را جایز شمرده برخلاف علامه که عمل به دین را داخل تبلیغ (تبلیغ عملی) دانسته و ضرورت عدم تخلف در مقام عمل را اثبات نموده و انبیاء را در این مرحله نیز معصوم می داند و در ضمن دیدگاه فخر رازی مورد مناقشه قرار گرفته است. در حوزه غیرتشریع مانند جنگ و عزل و نصب علامه اذن خدا را دخیل دانسته و فخر در این زمینه اشارتی ندارد، در مورد امور عادی و طبیعی زندگی فخر رازی قائل به نسیان و خطا است در حالی که علامه طباطبایی مطلقاً جایز نمی داند . در ارتباط با دوران و زمان عصمت بین این دو مفسر اختلاف است. فخر عصمت را از زمان بعثت به بعد می داند و حتی در ارتباط با پیامبر اسلام نیز ارتکاب گناه را قبل از بعثت معتقد است ولی علامه با توجه به دیدگاه متکلمین شیعه از بدو تولد دانسته است.در این زمینه نیز دیدگاه فخر مورد مناقشه جدی است و با عصمت انبیاء الهی سازگاری ندارد.

---

[1] دانش آموخته سطح سه جامعه الزهراء(س) رشته تفسیر و علوم قرآن.

کلید واژه ها: عصمت ، منشاء، مراتب، انبیاء، علامه طباطبایی، فخر رازی.